

BESEDNIK.

Kratkočasen in podučen list za slovensko ljudstvo.

Izhaja 20. vsakega mesca.

Velja celoletno 2 gld. — polletno 1 gld.

List 3.

V Celovcu 20. marca 1876.

Leto VIII.

Pravi dom.

Je li na zemlji pravi dom,
Kjer rožice lepo cvetó? —
Njih krasotice se razspó,
Tu pravi dom le moj ne bo.

Je mar v zraku pravi dom,
Kjer tičice lepo pojó? —
Terpelo večno to ne bo;
Tu pravi dom le moj ne bo.

Je mar na nebu pravi dom,
Kjer zvezdice se lesketó? —
Tud' to še kdaj minulo bo,
Tu pravi dom le moj ne bo.

V nebesih pravi moj je dom,
Tje gor ozira se okó,
Kjer vidi radost angeljsko,
Kjer solze nikdar ne tekó.

P.

Sabinka, slovenska junakinja.

Povest iz začetka XV. stoletja.

(Spisal Andrejčkov Jože.)

(Dalje.)

3. Koča ob Muri.

Dober čertert ure od Radgone tikoma ob Muri stala je takrat lesena koča, pokrita z bičevjem. V njej je stanovala stara ženica Špela s svojo rejenko Sabinko. Njen mož je bil ribič in je storil že pred mnogo leti žalostno smert v Murinih valovih. Odslej je živela Špela tiho in vdana v voljo božjo na tej samotni, saj se tudi nihče ni dosti brigal za-njo, živí li v obilnosti, ali siromašnosti. Žena pa tudi svoje nadloge ni tožila nikomur, temuč je voljno terpela in se zadovoljila s tem, kar jej je Bog dal. — Majhen vertec pri hiši in dve kozi v hlevcu bilo je edino bogastvo pri hiši, a vendar je Špela še to malenkost rada delila s siromaki, ki so poterkali na njene duri.

V tej hišici zrastel je tudi naš Ožbe. Ni bil še popolnoma pet let star, ko izgubi svoje stariše in sedaj je bil sirotej sam na svetu brez vse podpore. Ker mu ubogi roditelji niso ničesa zapustili, ga tudi nihče ni hotel vzeti pod

svojo streho, kajti vsakdo si je mislil: „Kdo se bo zastonj z otroci ubijal, ki niso za družega, nego za spodtiko pri hiši.“ — Špela pa ni bila tako sebičnih misli, kot drugi, temuč je dejala: „Bog skerbi za toliko tisoč svojih stvari, toraj tudi tega červička ne bo zavergel. Ker ga nihče noče, vzela ga bom jaz pod streho ter ga izredila, čeravno sama nimam veliko.“ In res je blaga žena storila tako. Zapuščeno dete vzela je k sebi, lepó ga podučevala v kerščanskem nauku, napeljevala ga k pobožnosti, vedé, da le s tako odrejo more kedaj nakopati fantiču sreče. Lepó je skerbela zanj in vsak grížljij je rada delila ž njim in Bog je blagoslovil njeno početje, da je lahko izhajala s svojim bornim imetjem ter ni nikdar terpela pomanjkanja.

Komaj pa je minulo leto, poslal jej je Bog že zopet drugo butaro. — Nekega dne pride v Špelino hišo bolna žena — beračica — z majhno punčiko v naročji. Žena je bila zeló slaba in nič več ni mogla dalje, zatorej poprosi Špelo, da bi smela ostati nekaj časa v njeni hiši, da si odpočije in bi jej bilo potem mogoče dalje potovati. Blagoserčna Špela ptujke ni prašala niti kdo je, niti od kod je, zadosti jej je bilo videti njeno siromašnost, in rada jej je preskerbela postelj v svojej koči. — Ptujka je prihajala vedno slabeja in tretji dan preselila se je za vselej v boljšo domovino, kjer minejo težave in gorjé. Mala deklica — Sabinka bilo jej je imé, — ostala je sedaj v Špelini hiši zapuščena od vsega svetá, kot nekđaj Ožbe. — — „Kaj bo z otrokom?“ premišljuje Špela, „matí mu je umerla, in sedaj nima nikogar na svetu, ki bi skerbela zanj. Ker mi Bog ni dal lastnih otrok, pošlje mi torej ptuje sirote, in za te hočem skerbeti, hočem jim biti dobra mati, bodo pa kedaj za me molili in prosili Bogá v nebesih.“ Sabinka je tedaj ostala pri hiši, in Špela ni nič manj skerbela za-njo, kot za Ožbeta.

Ožbe in Sabinka izrasla sta toraj skupaj pod eno streho, pod varstvom stare Špele. Bila sta obadva jako marljiva in ubogljiva, in njuno lepo obnašanje je bilo vzor vsem drugim otrokom.

Ožbe je dorasel lep mladeneč in Sabinka zala deklica, in odslej se je tudi Špelino stanje na boljše obrnilo. Ožbe je pridno delal, in ker so takrat kmetje morali dajati tlako v grajščino, najemali so radi ljudí! ki niso imeli svojega posla ter jih pošiljali v grajščino, posebno, kedar so imeli sami dósti opraviti doma na svojih poljih. Ožbe je toraj dobil vedno dosti dela in si mnogo prislužil, Sabinka pa je gospodinila doma, odkar je bila stara Špela vedno nekoliko bolehná, pridno šivala ter pasla kozi v bližnjem ternovji. Tako je bilo vse lepo vredjeno pri hiši in naša mala družinica je imela najprijetnejše urice na tej samoti. Eden za družega je skerbela, eden drugemu pomagal, in malokje je vladal tako blag hišni mir in vzajemnost, kot v Špelini koči. To je trajalo do časa, ko je stopil Ožbe v grajsko službo. — —

Bil je prijeten dan. Jesensko soluce grelo je danes nekako nenavadno toplo, in stara Špela, ki je vedno bolehalá, prilezla je zopet na prag pred vežo, da bi uživala ljubo gorkoto ter si grela opešane ude.

Sabinka je imela mnogo opraviti na vertu. Brez števila cvetic, katere je zeló ljubila, imela je nasajenih po gredicah. Nekateré so že zdavnej ovenele,

ter molile le še gola stebila kviško, nekatere pa so še cvetele, kot bi hotele kljubovati ostrim jesenskim sapi in pogosti slani, ki jih ni mogla popariti, in jim zamoriti pisanih cvetečih kril. Cvetice, ki se dadó ohraniti čez zimo zelene, pospravila je Sabinka v stare, s perstjo napolnjene posode ter jih postavila na okna v izbici, od drugih pa je samo pobrala seme, da bi ga prihodnjo spomlad zopet vsejala in ozaljšala svoj vertec.

„Sabinka!“ pokliče sedaj starka s slabim glasom, „kozi mekečete v hlevu, zaženi je nekoliko tje-le v mejo, bom pa jaz pazila na-nji, da ne pojdete v škodo, ko imaš ti opraviti.“

„Koj je poženem, mati“, čuje se z verta nježni glas dekličin, „sem že gotova z delom, samo ta-le rožmarin bom še presadila v lonec, tako lepe veršičke poganja, škoda bi ga bilo, ko bi zmerznil, ubošček.“

Koj potem prihiti z verta Sabinka ter gré odpirat kozama, ki ste že hudo meketali v hlevu in praskali po vratih. — Deklica je bila vitke rasti, borno, pa čedno opravljena. Dolgi črni lasje viseli so jej lepo razčesani po ramah in izpod črnih obločkov sijali so prijazno črni očesci, kot dve zvezdici. Uresničil se je tukaj prigovor, ki pravi: V lepem telesu biva lepa duša. — Sabinka je bila vzor nedolžnosti, pobožnosti in blagoserčnosti, pravi pozemeljski angeljček. Svojo gojiteljico je ljubila kot lastno mater, in že na obrazu jej je skušala brati vsakoršno njeno željo.

Kozi ste se kmalo izgubili v bližnjem germovji, kjer ste imeli dosti paše. Sabinka pa se vsede na prag k starej Špeli oziraje se gori na obraščeno višino, kjer so se dvigali grajski stolpi proti nebu. Mislila je na Ožbeta, katerega je ljubila kot brata, saj sta si že kot otroka skupaj igrala, skupaj pasla koze in skupaj prepevala slovenske pesni. Sabinki se je zdelo, da se noben glas ž njenim ni tako lepo vjemal, kot Ožbetov. Sedaj pa tako redkoma pride domu, tri dni ga že ni bilo, pa saj ima gotovo preveč opraviti, sicer bi bil že prišel, mislila si je priprosta deklica. — Potem pa se je zopet domislila pretečene nedelje in one slovesnosti pri Dobičku. Ožbe jo je sicer silil, da mora tudi ona priti tje, ali deklica ni hotela, kajti bila je preborno opravljena in druga dekleta bila bi jo zasramovala. Od daleč pa je le šla s Špelo pogledat to veselico in s tem je bila popolnoma zadovoljna, — vsaj dejala je tako. —

Dolgo ste sedeli tiho, potem po preterga starka govorico. „Lej, Sabinka,“ pravi, „kako vene listje v logu, vse bukali so že rumene, in kmalo pride čas, ko bodo stala drevesa gola in bela odeja pokrila bo zemljo. Enako je tudi z nami. Cveteča spomlad kmalo mine, približa se jesen, naše življenje jame veneti in slednjič pride bela smert ter nas ogerne s svojim pertom. — Kdo vé, Sabinka, če bom še čakala, ko bo drugo spomlad kukala kukavica v onem logu? Kdo vé, če ga bom še kedaj videla zeleneti? če že ne bom počivala v hladnem grobu, ko se bo zopet vsipalo listje z drevja.“ Pri teh besedah je starka umolknila in dve debeli kaplji posvetili ste se jej v očeh. Sabinka je zakrila obraz z zastorom ter se jela ihtiti; besede stare žene so jo globoko ganile.

„Nič ne jokaj, nič,“ nadaljuje potem žena, „vsem nam je namenjena enaka osoda, prej ali pozneje moramo s sveta. Preden pa se ločim od tod, rada bi

te vendar videla preskerbljeno, da ne bi ti bilo treba pri družih ljudeh iskati pomoči.“ —

„Ne, mati, ne govorite tako,“ pravi Sabinka jokaje. „Vi ne smete še umreti, kaj bom potem jaz počela brez vas? Jaz bom vedno molila in Boga prosila ter Mater božjo, da vam dodeli zdravje. Ali pa, mati, če ste zelo slabi, naj vam grem po zdravnika.“

„Ljuba moja, jaz sem že stara, tu zdravnik ne pomaga dosti, razun tega pa tudi nimave denarja, taki ljudje pa so dragi.“

„Pa prodajve kozi sedaj, to bo vsaj dovelj, ko ozdravite, pa bom še bolj pridno delala, da si zopet drugi kupive. Nekaj pa bo tudi Ožbe dal, jaz ga bom prav lepó prosila, gotovo mi ne bo odrekel prošnje.“

„Ožbe pride sedaj redkokrat k meni,“ vzdihne starka globoko ter žalostna skloni glavo v naročje.

Sabinki je bilo tesno, zelo tesno pri serei. Počasi je vstala ter šla gledat za kozama, potem pa se je vsedla na bližnjo mejo in ondi dolgo sedela zamišljena. Danes niso odmevale njene prijetne pesni po Murinem bregu, kot drugekrati, tiho je bilo, vse prav tiho, kot bi žalovala vsa narava. —

Stara Špela sedela je še na pragu, ko pride memo cerkovnik Kozmek s težko vrečo na rami.

„Bog ti daj dobro popoldne, stara!“ pravi prišlec, „kaj se greješ na solncu? E, ljuba moja, sedaj se ne boš dosti več pogrela, bo kmalo snežilo; zjutraj že slana pada in merzlo je, kot sam spak.“ Pri teh besedah verže vrečo na tla ter se vsede na-njo.

„Pa si težko naložil, Kozmek,“ pravi Špela, „kaj pa nosiš tu?“

„Lej jo no, pa še prashaš, saj me vendar poznaš že najmanj petdeset let. Ne veš kaj o tem času cerkovniki in fajmoštri delajo? Koledvam! Celo božje leto sem zvonaril k maši, večernicam, molitvi, ob hudi uri in kdo vé kaj še vse, sedaj pa, ko ni treba več zvoniti ob hudi uri, ker v jeseni toča nima kaj pobiti, grem pa pobirat po hišah žito in sočivje. Kolikor mi kdo da, je dobro. Saj si še živali pripravljajo živež za zimo, kaj pa bi si jaz ne. Ko bi se človek zalizati mogel, kot medved v berlogu, to bi bilo kaj dobro, marsikdo bi potem prespal vso zimo. -- Pa čakaj no, kaj mi je bilo že na jeziku, kar sem ti hotel povedati. — Ahá, srečo ti moram voščiti, da boš imela ob kratkem ženitovanje. Le poglej, koliko veselja boš še doživela na stara leta.“

„Menda se ti meša v glavi,“ odverne Špela pol čudé pol smeje se, „kje bom neki imela ženitovanje?“

„Nič me tako čudno ne glej! Mar še ne veš? Se vé da, ti vedno čepiš doma in se ne ganeš nikamor, jaz pa vse oblezem, pa tudi kaj izvem. V nedeljo bi bila prišla k Dobičku, pa bi bila videla. Stari hoče dati po vsej sili svojo Jerico Ožbetu za ženo. Ti bés ti, kdo bi si bil mislil, da bo imel fant tako srečo; pa ta prismoda se je še nekaj branil, ne vem, kaj ga moti. Mlad je še, mlad, to je. Ljuba moja, če se to izpelje, potlej si na konji. Dobiček bo štel denar, njegova hči bo najbogatejša v celem mestu, to sem že večkrat čul. Potlej kar popustiš to bajto, pa se preseliš v grad, ali pa, kjer se ti bo ljubilo

živeti. Jaz že komaj čakam, da bi bila poroka, kajti takrat vjemem vsaj kako kapljo vina zastonj.“

„Pri Dobičku ne bo nihče prevelike sreče storil,“ odverne stara Špela nekako žalostno, kajti čeravno ni vsega verjela, kar je pravil cerkovnik, se jej je vendar zdelo, da ne bo vse čisto prazno, ker je predobro poznala Dobička, kak zvit ptič je.

„Ej, stara, bo veselje takrat, pa pijača, hej! — Bog te obvaruj, sedaj moram iti, je še daleč domu!“ Potem cerkovnik zopet operta svojo vrečo in krevsá dalje, stara Špela pa je vstala s praga ter zlezla v sobo. —

Zvečer je prišel Ožbe. Danes je že tretji dan, ko ga ni bilo doma. — Špela je sedela napol čepé napol sloné na klopi pri peči, Sabinka pa je kuhala večerjo.

„Dober večer, mati! pa ste čisto v temi. Tukaj - le sem vam prinesel nekoliko grajske pogače,“ pravi mladenec ter podá ženi velik kos belega kruha.

„Bog daj dober večer!“ odverne žena, potem pa počasi kobaca na drugo stran peči, kjer so se sušile terske, vkreše luč ter vtakne gorečo tersko v leseni svečnik, ki je stal pri mizi. — „E Ožbe, Ožbe, kaj redkoma nas sedaj obiskuješ, odkar si v grajski službi; ne véu, kako je to,“ pravi potem ženica bolestno.

„Opravki ne dopuščajo sedaj od začetka, sicer bi prišel vsaki dan, ne zamerite mati,“ odverne mladenec. Kdor pa bi bil imel boljše oči, nego stara Špela, opazil bi bil koj, da je fant pri teh besedah nekoliko zarudel.

„Vsedi se, Ožbe,“ nadaljuje potem starka, „jaz ti imam nekaj povedati, ali prav za prav ti mi boš priznal, če je res, kar sem čula.“

Ožbetu je bilo videti, kako je pri teh resnih Špelinih besedah spreminjal barvo; nič ni vedel odgovoriti na te čudne besede starkine, molčé se je vsedel k njej na klop in čakal, kaj ta poreče. Njegova vest ni bila popolnoma čista.

„Danes je bil cerkovnik tukaj,“ prične po kratkem molku Špela, „in pravil mi je, da sta z Dobičkom nekaj govorila zarad Jerice, jeli res?“

Ožbe pobesi oči in nič ne vé odgovoriti.

„Ožbe, le kar naravnost povej, nič se ne boj. Jaz sem te vedno ljubila kot svojega sina in tudi ti si me vedno ubogal, toraj upam, da ne boš pred menoj nič prikrival, saj želim le tvojo srečo. Ker pa tvojo srečo in tvoj blagor želim, toraj sem tudi dolžna, da te posvarim in opomnim, ako vem, da nisi na pravi poti. — Dobiček je res bogat in daleč okrog poznan mož. On bode lahko svojej hčeri dal bogato doto, ali pomisli Ožbe, da denar samó človeka ne osreči. Mar nismo bili mi vedno revni in vendar smo zmeraj tako zadovoljno in veselo živeli, koliko pa jih je, ki so premožni, pa vendar ne uživajo prave sreče. Varuj se, varuj, Ožbe, in poslušaj me staro ženo, koje kosti bodo že kmalo počivale na mertvaški njivi, in ki je že mnogo skusila na svetu, toraj ljudi bolj pozna, nego ti. Jaz že od mladih nog nisem nič dobrega slišala o Dobičku in nekdam so se njegove hiše ljudje celó ogibali. Jaz to le tebi povem, ker velja tvoj blagor, sicer pa ni moj namen nikdar ljudi opravljati. Vsak bo na onem svetu za - se dajal rajtengo, in le eden sodnik je, ki vé prav soditi vsakterega. Vendar pa ti rečem, da mi ni prav nič všeč, da si se poprijel Dobička ter se jel z njim pajdašiti, on je prekanjen, zelo prekanjen, in kdo vé, kaj namerava?

Njegovo bogastvo so kervavi žulji ubozih kmetov, katere brez usmiljenja odira, in takov denar ne bo prinesel k hiši blagoslova božjega. In pa njegova hči, bo ti dobra gospodinja? Jaz pravim, da ne. Preveč je razvajena, samopašna in gizada, in česar se je deklica privadila, tudi žena ne bo opustila. Najhujše pa je, ako ženska nima sramožljivosti, in to je pri njej glavna napaka. Jaz ne skerbin za-se, kajti čutim dobro, da me bode kmalo Bog poklical k sebi, ali za nekega družega mi je, ki je potreben podpore. Sabinka je tako rekoč tvoja sestra, kajti skupaj sta bila izrejena pod mojo streho, v mojem varstvu in skupaj sta uživala blago mladost. Kdo bo po mojej smerti za-njo skerbel, ker nima nobenega človeka na svetu? Jaz sem se zanašala na te, Ožbe, da boš ti njena podpora, ali kakor meniš sedaj storiti, ne kaže nič. Dobičkova Jerica ne bo nikdar terpela pri hiši ptujke, in ko bi je tudi, gledala bi jo vedno pisano in ravnala gerdo ž njo, tega pa ne bi prenašala Sabinka. To je, kar ti imam povedati, Ožbe, in sedaj mi povej, kaj misliš.“

Ožbe je še vedno sedel molčé s pobešeno glavo, večkrat bi bil rad govoril, pa kakor bi mu bilo nekaj zadrževalo glas, ni je spravil besede na jezik.

„Ti molčiš, Ožbe,“ pravi potem Špela, „se li bojiš razodeti svoj sklep? O li kar povej, jaz ti ne porečem več žal besede.“

„Mati!“ pravi potem Ožbe, „vi me sodite preostro. Nikdar ne bom pozabil ni vas, ni Sabinke, skerbel bom za vaji, dokler bom živ.“

„Vem, da imaš dobro sercé, ljubi moj, ali vedi, da bo potem prepozno, da ne boš več mogel popraviti, ako se zapleteš v mrežo.“

„Jaz še nisem nič sklenil, toraj mi ne očitajte te reči.“ —

„Ožbe!“ — prične na to žena po kratkem pomišljevanji, „bi ti ne bila Sabinka boljša tovaršica v življenji, nego Jerica. — To sem ti mislila že zdavnaj omeniti, pa čakala sem, da čas sam razsodi, danes pa je ravno prilika k temu.“

V mladenčevih persih je vdeloval krut ogenj, da mu jih je žugal razgnati. Pretesno mu je bilo v stanici, hotel je toraj na prosto, da bi se zunaj — morda izjokal. —

„Počakaj, Ožbe!“ zadržuje ga starka, ko se je mladenéč brez slovesa molčé odpravil proti durim. „Jaz sem te razžalila, ne bodi hud! Stori, kar ti je drago!“ — Potem vzeme iz škrinje mošnjo denarjev, — bila je to tista mošnja, ki jo je dal Ožbetu Štubenberski grof, ko mu je otel življenje. „Ná, tu imaš svoj denar, boš ga potreboval, medve s Sabinko imave dovelj.“

„Mati, jaz ga nočem,“ brani se Ožbe, „to je vaše.“

„Le vzemi, medve ne potrebujeve toliko denarja!“

„Jaz ga nočem, dajte ga Sabinki!“

Starka mu posili mošnjo v roke, ali Ožbe jo zažene preč ter zbeži na plano. — Urnih korakov je stopal ob Muri gori, slednjič pa se je zgubil v goščavi proti gradu.

Starka je zopet spravila mošnjo v škrinjo, da ne bi je videla Sabinka na tleh, potem pa se je vsedla na prejšnje mesto k peči ter jela polglasno moliti in jokati. —

„Zakaj pa je Ožbe tako berž odšel?“ praša Sabinka prišedši v sobo, ki ni vedela, kaj se je godilo med Špelo in njenim gojencem.

„Mudilo se mu je domu!“ odverne kratko žena ter moli dalje.

„Škoda; rada bi mu bila pokazala cvetke, ki sem jih presadila v posode, gotovo bi mu bile všeč, pa povedala bi mu bila, da sem ga v nedeljo skrivaj opazovala pri Dobičku, ki je sedel med fanti, kot bi bil njih poglavar.“ — Videti pa, da se stara za njene besede nič ne zmeni, temuč dalje moli, ni je hotela več motiti, temuč je zopet odšla vén po svojih opravkih. —

Sabinka je že terdno spala, ko je starka še čepela pri oknu in zerla v jasno noč; ni jej bilo mogoče spati. —

(Dalje prihodnjič.)

Nikolaj Subić, grof Zrinjski, hervaški, slavonski in dalmatinski ban.

(Fr. Jaroslav.)

Subići, brebirski grofi, začeli so se nazivati Zrinjski od l. 1347., a to novo ime so vzeli od grada enakega imena, kateremu so bili gospodarji.

Rodovina brebirskih grofov se je odlikovala s svojimi deli od nekdanj v Slavoniji. Nikolaj Subić, ban Hervaške Slavonije in Dalmacije, bil je eden najznamenitnejših članov te slavne rodovine. On je pod imenom Nikolaj Zrinjski slavno poznan v zgodovini Ogerske, Hervaške, in Slavonije; s svojim viteštvom, ki ga je pokazoval pri brambi Sigeta, zapustil je odličen primer hrabrosti in požertvovanja za obče dobro in s svojimi deli je zaslužil, da se pristeva največim junakom vseh časov. Ta odlični junak se je narodil l. 1518.

Nikolaju je bilo okoli 11 let, ko so Turki l. 1529. Beč oblegli. Pri brambi Beča bil je tudi mladi Nikolaj, in tu je toliko se odlikoval, da mu je nemški cesar Karol V. dal primeren dar. Ta dar je bil začetek odlikovanj, katera so čakala Nikolaja, in njegova hrabrost, pokazana pri obrambi Beča, bilo je prvo znatno delo, katero je v svojem življenju učinil in kateremu je pridal kasneje mnogo drugih slavnih del, s katerimi se je proslavil.

Leta 1542. sprijeli ste se vojski turška in avstro-ogerska. Turki, pijani zmag, ki so jih navadno zadobivali nad kristjani, borili so se odvažno, in že so menili, da bodo zmagali. Ferdinandova avstro-ogerska vojska je že začela omagovati. Tedaj nenadoma prijezdi Nikolaj Zrinjski s 400 konjиков in s to četo je tako silno zagnal se na Turke, da so se uplašili. Ta srečni naval Nikolajev dal je nove hrabrosti Ferdinandovej vojski, z nova udari na Turke in razbije turško vojsko. Zrinjski je tako otel kraljevo vojsko propasti in zadel jej slavno zmago nad besnim neprijateljem. Z enako srečo boril se je Nikolaj Zrinjski l. 1543., 1553., 1556. in 1565. proti Turkom, in s svojo hrabro vojsko, v katerej je bilo največ Slovanov, pa tudi nekaj Madjarov in

Nemcev, znal je obraniti Slavonijo turških napadanj. Ogerska je do malega vsa ječala v turškem jarmu; Nikolaj Zrinjski pa je znal svojo domovino braniti skoraj dvanajst let proti strahovitemu neprijatelju kristjanstva.

Največo slavo pa je zadobil Zrinjski z odvažno in brezprimerno hrabro brambo Sigeta l. 1566. Sulejman, turški sultan, ki je vsej Evropi strah zadajal, podvergši svojej nadoblasti skoraj vso Ogersko, hotel je osvojiti tudi še one predele, kateri še niso priznavali njegove nadoblasti, in katere je upravljal Nikolaj Zrinjski. Leta 1566. zbere sultan silno vojsko in krene ž nje na Ogersko. Svojega velikega vezirja Mehmed-pašo Sokolovića, potomca neke odlične bosanske rodovine, pošlje naprej s 65.000 vojske, in za njim je stopal on z ostalo vojsko, v katerej je bilo 300.000 vojniki. Sulejman se oberne proti Sigetu; nekega svojega sorodnika Mehmeda imenuje za bosanskega vezirja. Mehmed grede v Bosno pride do Šikloša, od Sigeta samo nekoliko ur oddaljenega. Ena četa konjnikov, katero so vodili trije voditelji, udari po noči nenadoma na Mehmeda, potolče ga, in sina Mehmedovega odpelje živega v Siget. Sulejman čuvši kaj se je bilo zgodilo z njegovim sorodnikom in ljubljencem Mehmedom, izda ukaz, da se vsa vojska oberne proti Sigetu. Turki, z velikimi težavami naredivši most preko Drave, dojdejo tako pred Siget, in obležejo ga z vseh strani.

V Sigetu je takrat veleva hrabri junak in odlični vojskovod Zrinjski, ki so ga Turki dobro poznali. Nikolaj je imel komaj 3000 vojniki v Sigetu, in s to malo vojsko je sklenil se braniti stokrat večemu neprijatelju. Kedar je videl, da ga Turki obkoljujejo z vseh strani, skliče vse svoje vojnike in sigetske stanovnike, jasno jim razloži veliko nevarnost, v katerej bivajo sedaj, in pozove jih, da se hrabro upró silnemu neprijatelju. On se je prvi zaklel, da hoče raje umreti, nego izdati mesto neprijatelju, in da hoče s svojimi vojniki prenašati vse nadloge, ki jih bodo zadevale; a naposled je zahteval, da se tudi vojniki zakolnejo, da ga nočejo izdati, da mu hočejo zvesti biti, da ga hočejo slušati, in da hočejo, ako bo treba, raje umreti, nego se udati Turkom. Vsi vojniki so se zakleli, kakor je Zrinjski zahteval, vsi so se priverili: umreti ali zmagati.

Začela se je strahovita borba med šako junakov in stotisoči Turkov. Nikolajeva vojska je branila z odvažnostjo tako zvano novo mesto, katero je bilo opasano s slabim zidom. Neprijatelj je moral najpreje novo mesto osvojiti, da je mogel prodreti dalje. Navozivši mnogo velikih topov na ugodna mesta, začeli so Turki rušiti slabo zidovje, in narušivši ga, s silo napadati mesto. Zrinjski se je hrabro branil in obranil. Turki so bili odbiti, a Zrinjski izgubivši dosti svojih hrabrih junakov, in vidé, da novega mesta Turkom ubraniti ne more, zapali ga in se umekne bliže proti gradu v staro mesto. Staro mesto je bilo opasano z močnim zidom, okoli katerega je stala voda. Celih deset dni je z vsem napenjanjem vseh moči branil Zrinjski s svojo četo staro mesto proti silnim turškim napadanjem, a kedar je prevedel, da se tudi tu ne bo moč obdržati, zapalil je staro mesto in s svojimi ostalimi drugovi se umeknil prav v grad.

Borba se je nadaljevala s ponovljenimi silami. Zrinjski se je nadejal pomoči od kralja Maksimilijana, čegar vojske so na več mestih v velikih trumah bile zbrane, in ta nada vlivala je njegovej vojski novih sil. Turki so na vso moč streljali na grad, a zaperti v gradu so se branili z največo serditostjo. Ali-paša, janičarski aga, hotel je odpeljati vodo gradu, da s tem primora obležene, da se podajo. No 400 odbranih Zrinjskovih vojakov udari iz grada, pobijejo mnogo Turkov, ubranijo jim njih namero, in izgubivši nekaj hrabrih drugov povernejo se v grad. Sulejman zapové, da se začne po sedemkrat udarjati na grad. Obleženci so se odvažno skoraj brez počitka branili; vsak dan jih je bilo manj in manj, ali vsak umirajoči vojniki priporočal je ostalim, da ga osveté na Turkih; in drugovi so tudi spolnovali to poslednjo željo. Sulejman začne po vsem tem protiti Nikolaju, da mu bo dal sina pogubiti, ki je pri njem zajet bil, ako mu ne izroči grada. Ali zastonj je bilo to zapretnje. Zrinjski se je zaklel braniti grad, dokler bode živ; nikakoršni nagovori in obljube ga niso mogli nakloniti, da prelomi prisego. Umreti ali zmagati, to mu je bil cilj in konec, po katerem je težil. Sultan potem obljubi 1000 zlatov onemu, kateri mu pripelje Nikolaja živega ali mertvega. No tudi ta obljuba je bila zastonj. V hrabrej Nikolajevej četi ni bilo ne enega izdajalca. Sultan vidé, da ne more vzeti grada, umrel je od nevolje l. 1566.

Veliki vezir pritaji sultanovo smert, in začne se pripravljati, da s poslednjim napreženjem vseh svojih sil osvoji grad. Koj drugi dan po sultanovej smerti zapalijo Turki del grada, in s tem prisilijo Zrinjskega, da se je s svojo ostalo četo umeknil v gorenji grad. Tu pa se ni mogel dolgo držati, ker ni bilo ne hrane ne dovolj topov in drugih vojskinih priprav, poleg tega so tudi Turki z zapaljenega dolenjega gradu začeli delati veliko nasilje. Turki so namreč naskakovali gorenji grad in tako ga zapalili. Ni mogoče bilo se še dalje braniti, in Zrinjski je samo mogel izbrati eno ali drugo: predati se neprijatelju na milost in nemilost, izgubiti življenje v plamenu, ali z mečem v roki zaleteti se v Turke in junaški poginiti. Drugi dan se je prijel ogenj že Zrinjskovega stana, zato je Zrinjski se oblekel v krasno obleko, potisnil v žep 100 zlatov, da ga ne bo zastonj pretresal, kdor ga bo ubil; potem je sklicel svoje vojnike, in govoril jim: „Bratje! Junaci! Plamen nas peče, dim nas duši, in smert nam sedi na tilniku. Umreti moramo! Spominjajte se svoje zakletve, da hočete raje umreti, nego grad izdati, in da mene, dokler ne poginem, nočete zapustiti. No, tedaj je čas, da spolnite, na kar ste se bili zakleli. Bolje je, da poginemo kot junaci z mečem v roki, nego da nas neprijatelj kot plašljive ženske spali v naših doméh. Mi umiramo za svobodo, za domovino, za vero in za kralja. To je božja volja, mi se moramo udati jej. Jaz idem naprej, a vi stopajte za menoj. Naprej! Udri ga!“ Kraljevsko zastavo, katero je do sedaj držal v roki, izroči odvažnemu mladeniču Juraniću, požene se na svojega konja, dá odpreti grajska vrata, in zapalivši poslednji top, zažene se na Turke s 600 drugov, kajti samo toliko jih je še imel. Mili Bog! Kolika odvažnost! Kakošno junaštvo! 600 ljudi udari na stotisoče Turkov. Mahoma s početka te strašne, ne enake borbe, udari junaškega Nikolaja kopje

v persi in zelo rani. No on je še vedno enako sekal po Turkih s klicom: „Jezus! Jezus!“ Ali njegova moč je začela pojemati, ena krogla ga udari v slepo oko, a druga v serce. Nikolaj pade in izdihne svojo dušo. Njegovi vojaki so se borili še dalje in so posekali mnogo Turkov. Podvojvodi Nikolajevi: Papratović, Ogarović, Patačić in ostali vojaki poginili so hrabro, in samo nekateri so se predali Turkom. Veliki vezir je osvojil s tem načinom Siget, ali Turke je drago stala ta zmaga, oni so zgubili preko 20.000 mož. Turki s to znatno izgubo oslabljeni, pristali so na mir, in s tem je Evropa obvarovana bila turškega poplavlja. Smert Nikolaja Zrinjskega otela je njegovo domovino, in velik del Evrope turškega robstva.

Tudi sami Turki so spoštovali odlično hrabrost sigetskega junaka. Njegovo truplo so zagreblji z vojniško svečanostjo, a glavo njegovo poslal je veliki vezir cesarskemu vojvodu grofu Salmu z naslednjim pismom: „Na znak svojega spoštovanja pošiljam vam glavo vašega najbrabrejšega in najodvažnejšega vojvoda, katerega bi bili še dolgo mogli upotrebljevati. Njegovo truplo sem dal odlično zagrebsti, kakor pristuje takemu junaku!“ Glava Nikolaja Zrinjskega je bila prenešena v rodovinsko rakev v mesto Čakarturn.

Rodovina grofov Zrinjskih je izumerla l. 1703.

Nikolaj Zrinjski je bil naše gore list.

Lastnosti dobre domačice.

(Sestavil in spisal K—m—.)

Marsikaterega je že skušnja učila, da je življenje v resnici umetnost, katero je treba — opiraje se na vse svoje lastne moči in zaupaje na pomoč božjo in pripomoč sočloveka — povsem spoznavati in s pravim razumom, čisto pametjo in s krepkim članom vporabljati, da človek doseže pravi namen svojega bitstva, da koristi deržavi, domovini, svojemu bližnjemu, sorodu in samemu sebi. Vsakdanja zgodovina nam dokazujeva prebitke prilike posameznih, ki ne razumijo ali pa nočejo razumeti svojega visocega poklica ter se nepremišljeno podajo derečemu valu, ki jih neprestano delj in delj vodi in konečno v pogubo dopelje. Žalibog je enakih prilik, vkljub vsakej prizadetbi in vkljub že stalnih pravil in skušenj še mnogo — a tudi število onih, ki s pravim razumom človekovo nalogo vtelesujejo in na lastno ter veselje in zadovoljstvo drugih sodelujejo, je veliko.

Če je pa življenje posameznika težavno in mnogim neprilikam podverženo ter precejšna umetnost, je tem boljše zakonsko življenje, življenje dobrega domačince, prave domačice gotovo najtežji oddelek ove umetnosti. Da se po dobri vredbi in pametnemu postopanju ovo življenje tudi v najlepše spremeniti zamore, bode vsaka ženka, vsak mož priterditi moral.

Dom, domače ognjišče! Promotrite, dragi čitatelji in čitateljice dobro ovi prekrasni in dragoceni perstan! V njem je pet dragih kamenov: rodo-

ljubje, pomnja, štedljivost, dovoljnost in skromnost. Vsi ti kameni so pa tako lepo vredjeni, združeni in okusno sestavljeni, da svetlost ednega krasoto drugega povelečuje — a vsi skupaj vstrojijo človeško življenje vedno dražje in mileje, čem bolj se človek z njim seznanja in pobrati.

Redoljubje! Okus gledè reda; — okus, ki nas vredja, če ni vse na pravem mestu; če se mahoma, kadar je mogočost dana, ne popravi najmanjši kvar ali najmanjša poškodba na kojemu pohištvu, posobji ali domovemu oddelku; če ni vse zmiraj čedno, pravilno in dostojno, kakor bi moralo biti; če se estetično čuvstvo protistavlja nesterpljivemu neredu, razredjenju, napačnemu ponašanju in vladanju. V domu si imata sicer soprug in soproga, mož in žena gledè redoljubja podajati roci, ali glavna skerb ima vedno le biti pri nježnej polovici zakonske zveze. Ženska, ki je že po naravi bolj obdarjena s pravim redoljubjem, ima ovo njej pripadajočo lastnost po vsej mogočosti izpeljevati. Ona je večinom v domu, ona preje zapazi nerednosti in nepravilnosti in jih more ali takoj sama odstraniti ali pa s pomočjo moževa, kolikor mogoče zmanjšati. Sicer je gola resnica, da se redkokrat sklenete v zakonu povsem enako misleči in čuteči duši in mnogo je ženitev, kjer so si nagnjenja, misli in vzori tu in tam ravno nasprotni; ali prava beseda dobre domačice najde pri pametnemu možu vsikdar dobro mesto. Gospodar, pozvan po svojej ženki, da to ali ono, ki red vzmeruje ali pa pač, odstrani, bode gotovo na razumne razloge domačičine pazil in jih po vsej mogočosti spolnil. Redoljubje je in ostane toraj prvi kamen v težavnej, a krasnej zavezi! Če bi se morda tudi v očigled tej tirjavi pokazalo malo nasprotje pri zakonskih, ni treba domačici obupati, kajti enaki nasprotki se kmalo zopet poravnajo in sprava je v domačej zvezi hipoma tu, ker jo obe stranki želite. Skupna korist in ljubav do lepega domačega ognjišča polajšuje teže zakonskemu stanu in le takrat zamore biti ovi stan izvirak zadovoljnosti, če zakonska vsak po svoje spolnujeta dolžnosti svoje. Domačica ima z dobrim svojim okusom in ljubeznijo do reda podpirati in pospeševati delo moževa in njegov trud. Hrepeneče bode dobra domačica pričakovala svojega moža, ki se verne od svojih opravil, kajti ona je tudi ozaljšala in očedila za njegov prihod domače ognjišče!

Drugi kamenček je: domača pomnja! Ne šuškanje in šepertljenje, ki le ruši in podira in nič ne doverši; ne zabave po novejši šegi ali modi, tako da se v glasovir neprenehoma vdarja, na kitaro svira, vedno modne časopise bere ali pa, da mož v pivnici ali kavarni pri igri in pijači svoj denar, svoj razum in svoj čas potratí — je dandanes v jako neugodnej dobi potrebno, temveč pomnje na domačo uredbo. Po trudu in marljivej delavnosti sledi naj v razvedrenje uma poštena zabavica, ki se ima od časa do časa v primeri s silami in gmotnim stanjem obiskati, a ona naj ne bode pretirana. Ženka ne sme vedno le preveč želeti in nad moči tirjati; ona ne sme zabavo za zabavo zahtevati in v svojej prenapetosti do vedno višjih in obširnejših tirjatev seči. Mož pa imade skerb, da svojej ženki čas krati, kar mu je lahko po zvedbah njegovih, po raznih skušnjah in po njegovej umnosti. Ne suhoparen naj bode njej nasproti, temveč pogovorljiv in spreten. Pri domačih opravilih, ki jih

ima domačica deloma sama izvesti, deloma nadzorovati, ali pa voditi, ji je največja pomnja. Gotovo je ovo delo za domačico težavno in velikokrat ne preveč radostno, zato najtežavnej muki časoma sledi zabavica in vedno večja in zdatnejša bode potem pazljivost na dom in domačo pomujo. Suškanje pa ali pa celo vedno jezikanje, kako bi lahko bilo, če ne bi tako bilo, kakor je, ali pa morebiti še neopravičeno očitanje povekša zlo, ki se mora spremeniti v domači pekel. Enaki stan je kaj nesrečen in žalosten, to je stan v jeklenih sponah neodvračljive sile brez upanja odrešenja — in kdo je temu vzrok? Večinom oba, a deloma domačica sama. V življenji mnogi viharji buče, valovi hitre nesreče visoko kipe in tudi najsrečnejši imá prestati veliko terpljenja ali to naj se obestransko manjševa in z nadzemske pomočjo ter s pozvišenimi silami se da pri izvanredno dobrej pomnji na dom vse olajšati in s časom zopet poravnati.

Štedljivost bi bila tretja lastnost v zvezi žlahtnih biserjev. Ova lastnost je ena izmed najpotrebnejših zakonske sreče. Ko bi bil tudi neoženjenec ali neomoženica nagnjena k zapravljanji, hitro se ima odpovedati temu in varčnost sprejeti za prihodnjo svetovalko in tovaršico. Dokler je človek sam, ložeje prenaša vse nevihte, kajti, če ima le pridne roke, mu je ves svet odpert. Vse drugače pa je, če s slabim gospodarstvom žena in mož obožata in si učinjata žalostno družino okoli sebe. V tem smislu se nam mnogokrat vsled zapravljalivosti pokaže grozna podoba. Moža peče nemirna vest, on sprevideva, kako napačno da je ravnal, kako da je vedno na lastno škodo delal: zunaj pa ga preganjajo pravična očitanja uboge žene; jok in stok lastnih otrok ga plaši iz strašnih sanj; vsak lepši žarek mu prikriva temni oblak zaničevanja, s katerim ga štedljivi in varčni ljudje obdarujejo; pogum in tolažba ginjeta; prijatelji beže; sovražniki in nevošljivci se mu posmehujejo! V takem žalostnem stanu res gine vsaka senca domačega veselja.

To nas živo spominja, da se mora — če bi imela žena ali mož posebno nagnjenje k zapravljalivosti — dokler je še čas in ni uže prepozno — pomoček poiskati. Natančno naj se določi vse, kar je potrebno in to določilo naj se spolnuje vestno; potrebe naj se zmanjšajo in izdavanje naj drugi od obeh prevzame, ki zna bolj varčno ravnati.

Kako vse drugače izgleda srečna zveza štedljivega! Štedljivost sploh pa ne odvisi od edinega pričakovanja vedno večjega dobička, nego tudi od različnih osebnih in društvenih posebnostij štedljivca. Ona je odvisna od značaja, od stopinje, na katerej je štedljivčevo društvo in od njegove posvečenosti. Vsak štedlivec pa žrtvuje sedANJI užitek bodočemu. Osobe, stoječe na nizkej stopinji izobraženosti, nimajo skerbi za bodočnost, temveč žive v „en dan“.

Gmotna, materijalna sredstva našega življenja imajo se dobro in skerbno vporabljeti, da se dom in družina ohrani in krepí, da se zamore družici pokloniti kako veselje, otrokom podati mimo potrebnih stvari v izbujo duha in telesa dostojne lepe izgleda in nesrečnemu bližnjemu pomagati. Stroški naj se vedno ravnajo po dohodku in sicer tako, da še kaj ostane za bodočnost; kajti v prvi versti nam ima biti mar premislek negotovosti vsega bodočega.

Od znanja dobrega upravljanja svojih dohodkov zavisi ne samo stvarno, nego tudi duševno blagostanje družine. Pri domačem gospodarstvu je toraj potrebno, da se človek derži nekotjih rokovodnih pravil. če želi, da se ne pogrezne v nevoljo in zlo, nego da napreduje s svojim imetjem. Za to so uže mnogi vstanovljali enaka načela. Prav lepa so načela, izražena po modrem Franklin-u, katere naj tu priobčim.

On pravi:

1. „Ne kupuj ničesa samo zaradi tega, ker zamoreš po ceni dobiti.“ Česar ni treba, in če je še po tako nizkej ceni, je vedno še predrago. Kdor kupuje nepotrebne stvari, bode s časom pričel prodajati potrebne.

2. „Glej, da bodeš vedno pri denarji.“ Na ovi način ne zamore človek v zabuno priti. Človek, ki je znan kot počasen in slab plačevalec, bode vsako stvar draže plačal, kakor drugi in mimo tega si ne more prav izbirati gledé robe in ugodnega časa.

3. „Ne derži si nikdar velicij zalog.“ To velikokrat človeka primora, da več potrosi in porabi, kot je treba. V mnogih hišah je n. p. običaj ali šega, da imajo robe in posteljine, koje nikdar ne vpotrebavajo. A posledica je temu ta, da se takove stvari pokvarijo, da se pogubi glavnica ali kapital, ki bi drugače kake odstotke nosil in da se mnogokrat enaka tvarina čez nekaj let po nižejji ceni vdobi.

4. „Kdor ne spoštuje novčica, ne zasluži goldinarja.“ 36 goldinarjev na leto, to je vsaki dan samo po 10 nkr., toraj manje nego dva stara groša. Ali ta mali znesek, ki se lahko pogubi deloma po nepazljivosti, deloma po nepotrebnih stroških, dovoljen je, da nam zagotovi uživanje od 600 goldinarjev (po 6%). In to je glavnica, katera v spretnih rokah zamore mnoge obresti donesti.

5. „Poglej dobro goldinar, prej da ga izdaš“; to če reči: pomisli, da li je strošek, ki si ga napraviti namenil, tudi pameten in pristojen za tvoje stanje.

9. „Varuj se bolj vsakdanjih malih stroškov, nego li mesečnih ali letnih.“ Pervi so kakor jamica v sodu, ki vedno teče. Velike stroške pa še le takrat napravimo, če smo jih temeljito prevdarili.

7. „Red pomore gospodarstvu.“ Nered grize, kakor červ neprestano tvoje imetje.

8. „Zapisuj vse svoje stroške,“ izbroji vse od ednega meseca, da zamoreš pregledati, koliko vsaka stvar stoji in kje da kaj prištediti zamoreš. Če se potrudimo in vsako malenkost zapišemo, bomo s časom skoraj opazili, da v bodočnosti brez najmanjše sile in oteže nekoliko štediti in varovati zamoremo.

9. „Začni raje z malim in končuj z velikim“, nego pa protivno. Mnogo ložeje je povekšati svoje stroške, nego pa manjšati, ker je težko si kaj uže navajenega od ust odtergati.

10. „Bolje je danes dobiti jajec, nego jutri kokoš.“ Če pomisliš in spregledaš račun, ki ga moraš plačati svojemu odvetniku; čas, ki

ga zgubiš in negotovost, kako da bode pravda izšla in se končala: bodeš vedno sprevidel, da je bolje z malim se pogoditi, kajti s pravdami se še nikdo ni obogatil.

11. „Štedi čas tako, kakor denar.“ Čas je enak denarju. Kdor svoj čas dobro in vestno ne vredeva in zdatno ne vpotrebava, pride mnogokrat v pogubne zapreke. S časom moramo posebno varčni biti. —

To nekatera pravila Franklin-ova, ki imajo tako važnost, da bi morala v vsakej koči v zlatem okviru viseti, da bi spominjali gospodarja, gospodarico na potrebno štedljivost, prelepi kamenček dobre domačije.

Četerti biser je: dovoljnost! To je ova dovoljnost, ki vvidja in osrečuje vse, kar v svojih okolnostih dobrega in blagotvornega uživamo. Ona pripomore, da tudi nezgode, ki so mnogokrat neizogibljive, lažje prenesti zmoremo. Ona nam kaže, kar bitno k domačej sreči spada. Kako lepo in krasno je pač, če se po dovoljnosti poštenje, vrednost, vernost, zvestoba, krotkosta in miroljubje zedinjevajo v dobrodejni trak, ki družji srečno dvojico! To olajšuje in polajšuje težo zakonskemu stanu vzlasti v letih, ko si družno pomagajo mladost, dušne in telesne moči in pravo veselje; vse to prinaša marsikako čisto, nepričakovano radost in gotovo se še pomnoži, če stoji na strani nježna in čutljiva ženka. Vsakej osebi, vsakemu stanu je mogoča dovoljnost in naj bode še tako težaven in trudapolen.

Prijazno zvonjenje
V dolino deni,
Nam praznik znanuje,
Veselo glasi!
In delo težavno
Končali smo žé;
Dovoljno, veselo
Nam bije serce!

(Dalje prihodnjič.)

Angostan in Janoška.

(Poleg ogerskega izvornika. Spisal Fr. Rup.)

I.

Ob bregu neke vode, ki se izliva pri Tokajskem mestu v Tiso, stala je l. 1848 mlinarska hiša, skedenj in mlin. Debeli kostanji in visoke lipe so obdajali to posestvo od vseh strani. Ta lepi kraj je bil lastnina premožnega kmeta Skarni Roše. Sosedji so radi tje pošiljali mlet, ker Roša ni jemal preveč mute, pa tudi vselej dobro moko namlel. Da so pa vzlasti mladenči radi tje vozili, zadolžila je krasna Janoška, mlinarjeva hčer. Bolj temnih las še ni nosila nobena deklica, tudi nobena ciganka. Kot mlada rosa v solncu so svetile se njeni očesi, kot črešnje cvet je bilo njeno obličje, in njeni ustni kot makova čopka.

Najzaljši in najbogatejši fantje so iskali njeno prijaznost. Janoška ni kazala nobenemu posebne vdanosti. Naj je kdo oblekel najlepši dolman, naj

si je pripel najbogatejši pas, ali naj je nosil sreberne ostroge in počernjene berke: ni bil jej mar, a huda ni bila nobenemu. Malokdaj si jo videl na plesu, še takrat je med plesalci zbirala. Le temu je roko podala, kdor je s svojimi ponudbami nadležen bil. Med temi izvoljenci je bil tudi Angostan, ribičev sin, čegar hišica je stala par sto korakov tik Skarnijevega mlina.

Janoška in Angostan sta skupaj odrasla. Fant je postal ribič kot njegov oče, deklico so pa poslali v Košice k njeni teti, da se kaj več izuči. Ko se čez par let verne domu, je bila dorasla v najlepšo devico; a privadila se je mari mestnemu življenju, zato jej posihmal družba kmetiških ljudi in vasovskih fantov celó ni dopadla. Prišel je čas, da so začeli snubiti za-njo, pa vsakega je overgla. Čeravno je želel njen oče, da naj si izvoli moža. Rad bi bil stari Roša gospodarstvo izročil mlajšim močem, ker postaral se je in bil počitka potreben.

Ljubil je sicer Angostan mlinarjevo hčer prav iz serca, a ubogi ribič ni se upal, njej razodeti svoje čuti. Molčeč je opravljal svoj posel, in se sladko nasmejale takrat, kedar je Janoška ga pozdravila. Lep je bil Angostan kot jutranje solnce in priden kot mlada bučelica. Premožnih kmetov hčere so mu na znanje dajale, da bi jim vsječ bilo, če on s svatovsko palico poterka pri njih. Angostan še zmenil se ni za to. Zamišljen je sedel v svojem čolnu in gledal valove, dokler ni prišel čas, da mrežo vzdigne, ali da se verne domu. Tak je bil Angostan.

II.

Kedar dolgo dežuje, spremeni se nizko obrežje Tisino v široko jezero, skoz katero se umazani valovi leno pomikajo. Takrat voda mergoli najboljših rib, ki iz postranskih rek se zaleté v srednji tok; takrat je tudi vsak ribič na svojem delu od jutra do mraka, če ne od mraka do dne. Tudi Angostan je vzela svoj ternek in mrežo, ter je šel po svoj čoln. Tam ga čaka Jože, pastir iz pustine.

„Hitro, Angostan, dobodi mi nekaj rib; prišel je v čardo okrajni sodnik in hoče dobro južinati,“ pravi pastir.

„Ne boš dolgo se mudil,“ reče mu ribič. „Pomagaj mi ladjico odriniti pa mrežo napeti. Preden mine četert ure, dobiš najlepše mreže in ščuke, pa lahko ž njimi v čardo hitiš.“

Angostan verže mrežo ter sede na rob svoje ladije; zraven njega je stal ovčji pastir, in je pihal gosti dim svoje pipice v zrak.

„Povej, Jože, kaj pa je pripeljalo sodnika v samotno vašo pustino?“ vpraša radovedni ribič, dokler mrežo opazuje.

„Tebi že upam to povedati, Angostan, saj ti molčiš kakor grob. Prišel je s celim oddelkom pandurjev, da bi zajel nekega moža, ki hudo namerja zoper gosposko. Izmed vstajnikov je, zato je na njegovo glavo postavljenih mari tisuč goldinarjev. Nicoj ga bojo lovili, če ga vlové, visel bo. Da ti resnico povem, tudi med čikošmi, med kanašmi, med guljašmi, med juhašmi in drugimi prebivalci pustin ni vse redno kot prej. A to ostane med nama, jaz nisem rekel ničesar, sodnik se hudo deži.“

Mladi ribič je to sicer slišal, pa ni odgovoril nobene besede, saj mu človeške lovi ni bilo mar! Potegnil je mrežo in šest velikih rib je zajel. Jože vtakne ribe v svojo pleteno mavho, in odjaha na svojem konjiču po daljni ravnini. Angostan je ribil še do večera, potem pa spravil v shrambo svoj dobiček ter šel domu na počitek.

III.

Bilo je že blizo polnoči, ko nekdo rahlo poterka na Angostanovo okno. Ribič se iz spanja zbudi in zagleda zunaj žensko glavico, ki je kukala skoz majheno oknice.

„Kdo me budi iz nočnega spanja?“ zakliče nevoljen Angostan.

„Angostan, dragi Angostan, za božjo voljo odpri!“ reče zunaj nek glas.

Mladeneč skoraj sebi samemu verovati noče, ko spozna glas Janoškin. Naglo si odene obleko in stopi pred okno. Tu gleda krasno hčer mlinarjevo; bleda je kot smert in se trese kot verbino listje.

„Janoška, kaj se je zgodilo?“ upraša mladeneč in deklica reče:

„Zarad najine prijaznosti iz mladega, in zarad zveličanja tvoje rajne matere te prosim, reši dvoje nesrečnih, prepelji naju čez Tiso. Očetovi mlin je s pandurji obdan, da bi vjeli in pomorili nekega moža, ki ga jaz ljubim. Iskal je pri nas zavetja, ko je v Košicah stražam ubežal.“

„To je oni vstajnik, na čigar glavo je tisuč goldinarjev postavljenih?“

„Že veš o tem, Angostan? Če njega izdaš, zadene smert tudi mene.“

„Kje je tvoj ljubi, draga Janoška?“

„Po nekem zvestem možu je zvedel dosti zgodaj protečo mu nesrečo; ubežal je v olšje pri vodi, kjer ribiš. Ali boš pomagal Angostan? Unostran vode najdemo varno zavetje.“

„J a z b o m, J a n o š k a!“ je rekel mladeneč. Oba sta zdaj skrivaj šla po obraščenem produ do struge, kjer stopi pred nje nek mož, gosposki oblečen, v temen plašč zavit: bil je ubežnik. Ko stopijo vsi trije v čoln, poda tujec Angostanu mošnjo denarjev. Ta pa odrine je rekoč:

„Ohranite, gospod! svoj denar. Vas ne poznam, le na Janoškino prošnjo vas rešim. Njej se zahvalite, pa nikoli ne pozabite, kaj je za vas storila. Bog pa naj vse na dobro oberne.“

IV.

Valovi so bili silno razburjeni, ker je sever vodo navzdigoval, vendar je čolnič naglo zletel po vodi, ker so ga dervile močne roke. Tudi je bila noč tako temna, da se ničesar ni videlo, in vsi trije so varno molčali. Takrat se megla razcepi in bleda luna posije na vodo in čoln. O nesrečni trenutek! Od brega sem se ogenj posveti, strel se zasliši, in kroglja vdari ob vodi v čoln.

„Šment, zapazili so nas, reče ribič, pa nič ne dene; da le toliko odri-nemo, da nas kroglje ne pobijejo, pa smo na varnem. Druzega čolna ni blizo, da bi za nami šli.“

Spet se posveti in sliši se strel. Angostanu pade veslo iz rok, bil je zadet, kroglja je zdrobila mu roko. — „Moj Bog! kaj bomo počeli?“ zdihne

Janoška ter hitro ribiču rano poveže. Med tem je tujec za veslo prijel in dela s celo močjo, da čolnič od kraja pripravi. Dokler v strahu tako dalje vesljajo, zasveti se v tretjič od brega sem ogenj, Skarnijev mlin je gorel. Nova nesreča!

Že so bili ubežniki sredi vode in štelj se varne, kar zakliče Angostan in pokaže ladiji na dno. Par palcev pod robom, kjer se strinjata voda in zrak, je prederlo kakih deset krogelj ladjino stran, da je voda siloma burila v njo. Le za pol pedi je bila ladija še prazna, za malo minut bo napolnjena in mora se potopiti, če se njena teža ne zljajša toliko, da spokljine stopijo nad vodo. Kako pomagati, kje pomoči iskati? Spokljini zadjeti nikar ni mogoče!

Obupen zdihne ubežnik: „Janoška, zgubljeni smo. Draga moja deklica, z menoj se zdaj potopiš. Oh zakaj sem jaz nesrečnež potegnil še tebe v nesrečo!“

Ko Angostan to sliši, stopi terdo pred tujca in reče: „Ptuji gospod! če mi obljubite, da bote posihmal se deržali cesarskih in božjih zapoved, in da bote priserčno ljubili Janoško do temnega groba: če mi to obljubite, potem je rešenje mogoče; odgovor mi boste pred sodbo božjo dajali!“

„Ne zastopim vas, pravi ubežnik, če pa veste kako pomoč, rešite naju. Zarad moje Janoške obljubim, da puntarske čete pustim, in da svojo ljubo peljem kot ženo pred oltar in na dom svojih očetov.“

Le malo je bila ladija še prazna. Angostan poda tujcu roko in pravi: „Bog je vas uslišal!“ Potem se prikioni Janoški, jej poljubi obličje žarnim očesom, pa skoči v valove. Voda se peni, pluskne visoko v zrak in pogoltne mladenčca v dno. — Zljajšana ladija je prišla srečno do kraja; voda ni več vrela v njo, ker so poškodovani deli nad vodo ostali.

V.

Pet let je minulo po dozdani dogodbi, ko pride stari cerkovnik nekega dne iz svetišča v Čašu, kjer je ravno poldne odzvonil. V svoji hišici najde nekega gospoda, ki je imel častni križec na persih; zraven njega je stala gospa, ktereje je obličje zakrival gost pajčolan. Pred vratmi mertvišča pa je čakala gosposka kočija z grofovskim gerbom in iskrimi konji. Ostrašen potegne starec kapico ter ponižno vpraša, kaj visoka gospoda želi?

„Pokažite nama grob ribiča Angostana, ki je živel ob Tisi.“

Cerkovnik pelje oba pred priprosto gomilo, ktero je lepšalo le samo majheno znamenje križa iz temnega lesa.

„Ali veste kaj o žitljenji tega moža, ki tukaj počiva?“ Tako vpraša tuji gospod, in cerkovnik mu reče:

„Vem mnogo o njem, le samo o smerti njegovji se ničesar gotovega ne vé. V noči, ko je zgorel stari Roša z mlinom vred, je bežal Angostan z mlinarjevo hčerjo čez vodo, pa oba sta se potopila. Mladenčevo truplo so drugoga dne valovi zagnali na prod, roka mu je bila prestreljena. Ranili so ga po noči pandurji na vodi, ker so ga štelj za nekega ubežnika, kterege so ravno lovili. Trupla deklice nikdo ni našel. Stari ribič je umerl kmalo potem žalosti za svojim sinom, ker ta je bil izversten mladenec.“

Gospa je odkrila obličje, pokleknila na grob ter molila. Zraven nje je klečal njen spremljevalec, oba sta solze točila. Kaj mar njih serce žaluje, kaj jima solze sili v oči?

Ko bogato oblečeni sluga voz odpré, se bliža tuja gospa cerkovniku, pa stisne mu zavitek zlatov v roko. — Konji urno nategnejo, in naglo zderči gosposka naprega skoz vas. Mežnar gleda dolgo za njimi, na zadnje pa reče: „Če to ni bila Janoška, pa jaz nisem cerkovnik v Čašu!“

Angostanov grob lepša zdaj lep ter kamnat spominek, a nikdo ne vé, kdo ga je napraviti dal. Angostan! Janoška se tebe spominja, in tujec nikar ni pozabil svoje obljuje.

Zgodovinske in potopisne čertice.

(Spisuje L. Ferčnik.)

(Dalje.)

Ko smo na Petrovem gradu vse ogledali, podamo se zopet nazaj k gradu in doli v mesto.

Najimenitniša cerkvena stavba v mestu je farna ali proštnijska cerkev sv. Jerneja, zidana najpred v romanskem slogu, a mnogokrat predelana in popravljena, tako da je še malo ostankov od prvotne stavbe. Zdaj je triladjina, svetišče pa je enoladjino. V dveh oknih za velikim oltarjem so stare slikarije iz barvanega stekla, sem prinešene iz seminarske cerkve. Na evangeljski strani so slikane zgodbe iz Jezusovega življenja, na episteljski strani 3 pametnih in 3 nespametnih devic; od vsake verste se pogrešate dve sliki. Slike so 14. stoletja in njih vrednost je velika. Pri vratih v južni ladiji se kaže kropilni kamen ali kropilnik iz 15. stoletja — in na zapadnem koncu cerkve stoji kamnita kerstnica v staro-romanskem slogu izdelana.

Druga imenična cerkev je dominikanska, velika, prostorna in visoka, toda potrebovala bi nekoliko tisuč goldinarjev, da bi se vsaj nekoliko popravila. Pervo cerkvico dominikanskega reda je v Brežah ustanovil sv. Jacint, ki je ondi s 3 redovniškimi brati bival l. 1217 pol leta, a v malo letih sta bila cerkev in samostan ondotnim redovnikom sv. Dominika pretesna, zatoraj si zunaj mesta sezidajo drugo in večo cerkev, ktera se je posvetila l. 1251.

Škoda je za lep gotiški oltar, kterege je nevedna roka nerodno popravila. V sakristiji pa se kaže posebno dragocena podoba matere božje z detetom iz kamnena liva, ktero umetno delo se pripisuje svetemu Thiemanu, Solnogradškemu nadškofu. Dominikani Breški so po slabem gospodarjenji zabredli v velike dolgove, da je jim vlada odvzela oskerbovanje njihovega posestva; prišli so iz dežja pod kap. Zadnja leta so se v zapuščenih samostanskih poslopijih naselile redovnice sv. Dominika iz Tirolskega, ktere podučujejo žensko mladino Breško. Ker so pa same uboge in imajo dosti opraviti, da se preživé, ne morejo nič storiti za vzdrževanje ali popravo ogromne cerkve. — V tej cerkvi je pridigoval sv. Tomaž Akvinski l. 1274.

V cerkev in samostan, ktereга je sv. Jacint Krakovski vstanovil, so se pozneje preselile nune Cistercijenske iz Neumarkta. Cerkvica stoji v zagati na zapadni strani mestni in je bolj znana pod imenom: seminarska cerkvica ali k sv. kervi. Leta 1230 se je namreč v tej cerkvi dogodil čudež, da se je pri maši konsekrirano vino spremenilo v vidno kri, ktera je iz kelha tekla na korporal. Okoli 200 ljudi je bilo takrat v cerkvi nazočih, ki so bili priče čudeža. Sveta kerv se je v posodico vjela in v slovesni procesiji po mestu nosila. V dragoceni posodici, ciboriju podobni, iz 14. stoletja se hrani in kaže nekoliko od tiste kervi še današnje dni. Tudi ta cerkvica zanima po svojih stavbah in starinah.

Na skalnatem hribu zunaj mesta se vidijo brezstrešne razvaline prošt-nijske cerkvice sv. Virgilija. Premoženje cerkveno je zginilo, ostal je le naslov „prošta od gore sv. Virgilija“ in z naslovom je združen patronat fare Zagoriške v Belski dolini blizo svete kervi.

Na severni strani mesta in na levo od velike ceste proti Štajerskemu stoji sredi vertov poslopje, kjer je v novejših časih bival opravitelj grada Lavantskega. Do velikega požara leta 1804 je ondi stala prošt-nijska cerkev, posvečena sv. Mavriciju in cerkvi je bil dozidan samostan. Že leta 1070, ko se je škofijski sedež kerški vstanovljaj in so odpravili ondotni nunski samostan, moralo se je nekoliko nun v samostan k sv. Mavriciju preseliti. Nadškof Konrad je ondi vstanovil bolnišnico za potnike. Nadškof Friderik ga prezida in odloči v zavetnišče padlim ženskam, cerkev pa posveti sv. Magdaleni, — in oboje se je imenovalo ustanova ali štift sv. Magdalene. Kdaj je iz njega nastala prošt-nija, se ne ve. Po požaru l. 1804 se je cerkev poderla in zginila brez sledu.

Čas je porušil še več drugih duhovnih in cerkvenih poslopij; samo od leta 1762 je zginilo 10 cerkev in kupel. Drugi časi, druge potrebe! Špitalsko cerkvico 12 aposteljuov so prezidali v gledišče; iz kapelice v gosposki hiši so napravili kuhinjo. Ohranila se je še cerkev nemškega reda v Št. Vidskem predmestji. Ker pa nima kaj posebnega, je nisem šel gledat.

Cele tri ure smo romali od cerkve do cerkve, popoldne se je bližalo že večeru in jesenski dnevi so kratki. Namenjen sem bil obiskati še sošolca in prijatelja, ki že nekoliko let sedi v Breški okolici ob rečici Motniški. Kakor strelja iz jasnega neba, tako nenadoma stopim pred njega; sedel je ravno pri mizi pred vratni in iz drobnih orehov vertal medla jedra. Sadje mu je letos bogato rodilo in že več dni se je plazil po drevji in ga obiral. A kaj pomaga, kupca in cene nima. Za 3 merice so mu ponujali le 70 krajcarjev; to pa je vendar premalo. Ga dalje po svetu pošiljati se tudi stroški ne splačajo; kako vseč bi bilo sadje drugim krajem, kjer ga nimajo!

Preden se zmraci, pelje me župnik v farno cerkev, ktera je sred vasi na levem bregu Motnice, farovška poslopja pa so ob desnem bregu. Ko pridemo, bili smo namreč trije, do mosta, reče mi prijatelj: „Glej, zdaj še le pridem v svojo farno in sosesko. Jaz moram živeti in bivati v tuji fari in soseski, zakaj farovška poslopja in zemljišča spadajo pod sosesko Gradiško in

farni okrog Sieniški. A tudi prejšnim škofom Kerškim ni se boljše godilo. Kedar so prebivali na svojem mestu gradiču v Majerhofnu, ki je kake četert ure zunaj Št. Salvatorja, bili so zunaj mej svoje škofije, kajti rečica Motnica je delala mejo med Kerško in Solnogradško vladikovino; vas in fara Št. Salvatorja pa je na levem bregu in je spadala pod Solnograško nadškofijo. Zato so knezoškof Kerški 5. januarja 1720 prosili, naj se fara pridruži njihovi škofiji, kar se je tudi zgodilo.

Že se je htelo mračiti, ko stopimo v farno cerkev, ktera nima kaj posebno zanimivega. Zidalo se je v njej in prezidalo, narejalo in popravljalo, kakor so znali in potrebovali, to se vidi na prvi pogled. Stareja kot farna cerkev je bajé cerkvica sv. Janeza, ktera je tudi na vasi, a v njo nisem prišel, ker zmračilo se je že.

Prejšnja leta je bilo tudi tukaj živeje in glasneje, plavži so se kadili, težka kladva so ropotala, lahko-živna kovačija je svojo vedno žejo gasila z vsakoverstno pijačo; a zdaj je vse tiho, fužine so se opustile, ognji v plavžih so ugasnili in ker ni ognjev, tudi ni toliko žeje. Le nasprotni stranki, liberalci in konservativci se časih malo sprimejo; cerkvi so vzeli mežnarijo, kakor so to storili tudi drugod, ali vsaj to namerjajo storiti vsled prislovice: „Izgledi vlečejo.“

Ena ura kmalo mine v prijateljskem razgovoru, spominjamo se tega in unega tovarša, ki ga že pokriva črna zemlja, in v terdi noči že se podam s svojim spremljevalcem nazaj v Breže.

Kaj pa ondi početi? Vlak se odpelje še le ob $\frac{1}{2}$ 12 po noči, v mesticu sva pa že bila pred $\frac{1}{2}$ 9. Tovarš mi priporoča gostilnico po starem kopitu, kjer se je točilo tudi okusno kranjsko dolensko vino. Tega se tú nisem nadjal. Precej urno preteče pel tretje ure, ker je nekoliko pomagala prijetna kapljica, nekoliko tudi poštena družba starih mestjanov, ki so se, ne vem zaradi kterega godovanja, vspeli celo do čaja in prav razgovorni postajali. Hvala Bogu, da se je že večidel razsulo mestno obzidje, in da je na mestu močno uterjenih mestnih vrat izpeljana lepa široka cesta proti kolodvoru, sicer bi ne bil prišel tako pozno v noči iz mesta. Vlak prisopiha, konduktterju kaj malega stisnem v pest in kmalo sedim sam samcat v kupeji za nekadilce.

(Dalje prihodnjič.)

Listnica.

Besednikova: G. J. C. v Lj. Seréna hvala za poslane pesni. Bomo porabili. Tudi povesti pridejo kmalo na versto. — G. J. St. v K. Prejeli, hvala! Poslani goldinar izročili blagajniku.

Vse častite naročnike, ki nam za pretečeno in tekoče leto niso še poslali naročnine, prav vljudno prosimo, da nam blagovolé poslata zaostalino.